

Keelevaldkonna tulised kohad

Birute Klaas-Lang

Eesti keelenõukogu esimees,
Tartu ülikooli eesti keele võõrkeelena professor

Kui analüüsida keelevaldkonna praeguseid laiemat avalikkust kõnetavaid sõlmprobleeme, siis 2021. aasta sügisel on teemad suhteliselt sarnased nendega, mis olid tähelepanu keskpunktis ka kaks aastat tagasi ehk siis uue „Eesti keele arengukava 2021–2035“ koostamisjärgus. Räägime endiselt (keele)poliitiliste otsuste ootusest, eestikeelsest üldharidusest kõigile lastele ja noortele kodukeelest sõltumata, eestikeelse kõrghariduse ja teaduse elujõust kui keele kestlikkuse tugisambast. Lisaks on praegu käimas ka keelekorralduse arutelu, kus ideoloogia sõlmub keeleteadusega, taustaks huvid, hoiakud, harjumused ja koolkondlikud erimeelsused.

Esmalt peab tunnistama, et olin aasta tagasi ajalehele Sirp antud intervjuus¹ liialt optimistlik kiirelt sündivate poliitiliste kokkulepete ja arengukava kinnitamise suhtes. Tegelik seis nii eesti keele arengukava kui ka „Hariduse arengukava 2021–2035“ on selline, et mõlemad kavad on 2021. aasta 7. septembri seisuga ikka endiselt eelnõu tasandil.

Keelekava on vähemasti enne suvepuhkuste aega läbinud riigikogu kultuurikomisjoni ja ka suure saali arutelu, kuid hariduse kava selleni jõudnud ei ole. Kuna mõlemas kavas on lõimuvaid teemasid ja eesmärke, siis peaksid need kavad ka n-ö käsikäes Vabariigi Valitsuses kinnitamiseni jõudma. Kolmas arengukava, mis keele ja hariduse kavaga väga tihedalt seotud, on „Sidusa Eesti arengukava 2021–2035“, mis ei ole samuti eelnõu staadiumist välja jõudnud. On raske arvata, kas põhjused, miks need visioonidokumendid pole veel seni tegevuskavaks kinnitatud, peituvad valitsuse vahetuses või muude, otsustajate jaoks olulisemate temade eelistamises.

---

¹ Birute Klaas-Lang. Keele arengukava, kaua tehtud kaunike. Sirp, 25.09.2021.
<https://sirp.ee/s1-artiklid/varamu/keele-arengukava-kaua-tehtud-kaunike>

Üks takerdumise põhjustest on tõenäoliselt asjaolu, et vähemasti üldhariduse õppekeele teemadel püstitavad kavad erinevaid eesmärke. Keelepoliitika ja hariduspoliitika on äärmiselt tihedalt seotud. On ju haridus see hoob, millega riik soovib ja saab saavutada poliitilisi, sh keelepoliitilisi eesmärke. Keele ja hariduse arengukavade eesmärkide vastuolulisus ilmneb selles, et keelekava sõnastab väga selgelt ja ühemõtteliselt eesmärgi, et Eesti kool on eestikeelne: „... õppetöö riigi ja kohalike omavalitsuste rahastatavates koolides ja lasteaedades toimub eesti keeles. Eestikeelne kooliharidus tagab laste ja noorte lõimumise eesti kultuuri- ja väärtusruumi ning annab kõigile võrdse võimaluse osaleda ühiskonna- ja tööelus ning jätkata õpinguid järgmisel haridustasemel.“ Hariduse kavast me sellist eesmärgi püstitust ei leia. Ka praeguse valitsuse koalitsioonileping kannab eestikeelse ühtluskooli kui eesmärgi suhtes pigem hariduse arengukava ebamäärasust. Kumb on siis keeleküsimustes ülimuslik, kas keele või hariduse arengukava?

Riigikogu arutas „Eesti keele arengukava 2021–2035“ oma 2. juuni istungil ja selle istungi stenogramm pakub keelepoliitika huvilisele põnevaid lugemist². Tsiteerin Keskerakonna saadikut Mihhail Stalnuhhinit: „Tahaks teada, et kas komisjonis on keegi esitanud küsimust selle kohta, kuigi koalitsioonilepingus ei ole sõnagi venekeelsete koolide üleminekust riigikeelele, et komisjon saadab saali arengukava, kus see eesmärk on fikseeritud.“ Lugupeetud saadikul oli oma hämmingut esitades õigus. Selle aasta alguses sõlmitud koalitsioonileping räägib küll ebamääraselt eestikeelse hariduse tegevuskava käivitamisest, kuid koalitsioonipartnerid tõlgendavad seda erinevalt, nagu on aru saada ka Stalnuhhini küsimusest.

2019. aasta riigikogu valimiste eel tunnistasid kõik erakonnad, v.a Keskerakond, eestikeelse ühtluskooli vajadust. Näiteks Reformierakonna valimisprogrammis oli sõnastatud väga selgelt ja ühemõtteliselt: „Ühiskonna sidususe nimel ja kõigile võrdsete võimaluste loomiseks tuleb muuta alus- ja üldharidus eestikeelseks.“ Ka Isamaa ja EKRE (pärast 2019. aasta riigikogu valimisi Keskerakonna valitsuspartnerid) ei kahelnud Eestis kõigile lastele eestikeelse hariduse võimaldamise olulisuses. Isamaa deklareeris, et „alustame samm-sammulist eestikeelsele haridusele üleminekut, toetades eestikeelset õpet lasteaedades ja venekeelsetes koolides“. Sarnane

² <https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202106021400#PKP-164929> (vaadatud 01.09.2021)

oli ka EKRE seisukoht: „Viime Eesti haridussüsteemi üle eestikeelsele õppele.“ Toonasesse koalitsioonikokkuleppesse need eesmärgid aga ei jõudnud ja eelmise valitsuse hariduse keelepoliitika juhindus pigem Keskerakonna valimisprogrammist: „Tagame lapsevanematele võimaluse panna oma laps eestikeelsesse, kakskeelsesse, vene või muu õppekeelega lasteaeda. Tagame lapsevanematele võimaluse panna oma laps eestikeelsesse, kakskeelsesse, vene või muu õppekeelega üldhariduskooli.“³

Eestikeelne üldharidus kõigile Eesti lastele ja noortele ei jõudnud koalitsioonileppesse ka aastal 2021, sõltumata uuest valitsuspartnerist. Kas Keskerakond mängis ja mängib jätkuvalt teised erakonnad üle? Või on ühtne eestikeelne kool see eesmärk, kus kõik Keskerakonna partnerid on valmis järeleandmisi tegema?

Arengukavade ja koalitsioonilepingu haakumatust märkasid riigikogu 2. juuni arutelus Stalnuhhiinile lisaks ka teised saadikud. Eespool mainitud 2. juuni stenogrammist leiame Eduard Odinetsi (SDE) märkuse, et eestikeelsele haridusele ülemineku sõnastus puudub hariduse arengukavas. Odinets esitab ühtlasi küsimuse, kumb arengukava annab siis suunise. Haridus- ja teadusministri Liina Kersna vastus näitab, et keelepoliitika suunised hariduspoliitika kohta tulevad keele arengukavast: „Eestikeelne kooliharidus – on mindud valdavalt üle eestikeelsele kooliharidusele, st õppetöö riigi ja kohalike omavalitsuste rahastatavates koolides ja lasteaedades toimub eesti keeles. Ja sellest me ka lähtume.“

Kogu Eestit hõlmav eestikeelne üldharidus kui eesmärk aastaks 2035 vajab tegevusi, mis algaksid kohe. Vaatamata visioonidokumentide vastuoludele ja valitsuspartnerite vastasseisule keelepoliitilistes sõlmküsimustes, toimetab haridus- ja teadusministeerium siiski pigem reformierakondlikult ja on loonud töörühma, kes lähikuudel peaks esitama ühtsele eestikeelsele üldharidusele ülemineku tegevuskava. Ma väga loodan, et selle kava koostamisel võetakse arvesse ka need ettepanekud, mis on juba mitme töörühma poolt seni esitatud. Haridus- ja teadusministeeriumi juures töötas 2019. aasta kevadest sügiseni sarnase teemapästitusega komisjon ja valmistas ette ka oma ettepanekud. Meil

---

³ Lähemalt erakondade keelepoliitilistest eesmärkidest vt <https://arvamus.postimees.ee/6520040/birute-klaas-lang-keelepoliitikast-valimisprogrammides> (vaadatud 01.09.2021)

on kasutada RITA-RÄNDE projekti tulemusel valminud ühtse eesti kooli mudelid⁴, mida samuti saab aluseks võtta. Riigikogus töötab eesti keele erikomisjon, kellele näiteks Tartu ülikool saatis 5. märtsil 2020 oma ettepanekud, kuidas venekeelsetes koolides tõhustada eesti keele õpet, mis oli detailne tegevuskava, et samm-sammult liikuda eestikeelse kooli suunas. Need ettepanekud valmisid keeleteadlaste, haridusteadlaste ja õpetajate ühise töö tulemusena. Kuigi ettepanekud olid meetmetena toodud venekeelse kooli jaoks, rõhutas Tartu ülikool oma kaaskirjas, et „Kindlasti pole kahe eraldatud kooli hoidmine ei keeleõppe ega ühiskonna sidususe seisukohalt pikas perspektiivis mõistlik lahendus“.

Eesti keelenõukogu kui statuudi kohaselt Vabariigi Valitsust nõustav kogu on loomulikult valmis igati kaasa aitama, et valmiks eestikeelsele üldharidusele ülemineku adekvaatne tegevuskava, aga loomulikult ka kõigis keelevaldkonnas eesti keele head käekäiku tagavates tegevustes.

OK

---

⁴ <https://ranne.ut.ee/> (vaadatud 01.09.2021)